

Pedagogové ve starověku

Zuzana Svobodová

Pedagogové ve starověku

Výchova a učitelství v Bibli

Výchova a učitelství ve Starém zákoně_II

Učitelství ve starozákonní době

Přísloví

Přísloví v Izraeli

- velmi oblíbená
- hebr. *mášál* – význam kořene slova: *podobat se, vládnout, představovat, reprezentovat*
- *mášál* – výrok, který má dosah, „mocné slovo“, (S)slovo, jež se projevuje
  - užíváno pro „kouzelné výroky“ i pro lidová pořekadla (narážky na kouzelnictví – áven: 6,12; 17,4; 19,28)
  - v próze i verších
  - domácí i převzaté
  - sbírky
  - práce „moudrých“
  - k vyučování, učení

Přísloví v Izraeli

- mravní nauka
- stylizovaná k zapamatování:
  - řazená podle začátečních písmen
  - číselná přísloví
  - hádanky
  - krátké básničky
  - tématicky řazená
  - ústní i písemná tradice

Starozákonní kniha Přísloví

- mezi „svatými spisy“
- přednes v synagoze zněl jinak než přednes ostatních knih SZ (spolu s Ž a Jb jiný druh akcentů)
- obsahově ke knihám moudrosti
- nejen přísloví, i napomenutí (kap. 1-9)
- vznik spojením cca 9ti sbírek (některá přísloví se opakují)
- číselná symbolika – 2. kap. 375 přísloví – jméno Šalomoun (Š-l-m-h) má stejnou číselnou hodnotu
- 22,17-23,12 ppd. přísloví egyptského původu
- 23,13n vliv babylónský
- 8. kap. 31,1-9: arabský původ
- 9. kap. 31,10-31: Chvála statečné ženy – v orig. abecední báseň
- sbírky spojeny v jednu knihu ppd. ve 4. st. př. Kr., ve 3. st. př. Kr. LXX, jiné znění; hebr. znění ještě dodatečně upravováno, NZ navazoval na LXX.

Obliba přísloví ve sz době

- Kniha Sírachovcova (kolem r. 180 př. Kr.) napodobuje Př
- rozdíl v typech:
  - egyptský vzor se zabývá světskou moudrostí, vybízí k pomoci soc. slabým, pozornost k odplatě po smrti; zaměření k výchově vzdělanců, písařů, úředníků;
  - Př zaměřena více nábožensky, soustředěnost na tento svět, odměnou za mravnost je zdraví, bohatství, potomstvo; obecně pro lid, např. pro rolníky.
- sz přísloví považována za dar Boha, nikoli za lidskou moudrost
- SZ: prvotní nikoli moudrost, ale bázeň před Bohem

David jako učitel

- *d-v-d*: milovaný, vláda cca 1013-973 př. Kr.)
- sz žalmista
- předobraz mesiášského krále, Mesiáš z domu Davidova, přijde na konci tohoto věku
- „muž podle Božího srdce“ (1S 13,14)
- na dvoře krále pro své umění hrát na harfu
- postupné nabývání moci, úspěchů, přízně lidu → žárlivost Saula
- psancem na útěku
- pro záchranu předstírá bláznovství
- ve 30ti letech pomazán na krále (2S 2,4; 5,4)
- 20tileté úspěšné válčení, zakladatel izraelské veleříše
- jako žalmista: pokora před Bohem, radost a naděje v Hospodinu, pravá lítost nad hříchem, připisováno 73 žalmů
- prototyp krále (David – král, tedy i žalmy: královské)

Král David s tanečníky, kol. r. 900,
knihovna kláštera St. Gallen.

Michelangelův David, 1500-1504, Florencie

Další doprovodný materiál:
Wikimedia Commons :

[David](#)

Šalomoun jako učitel

- *šlómó* – pokojný, vláda cca 973-933 př. Kr.
  - žádost k Bohu o rozumné srdce, aby rozeznal dobré od zlého, dána nejen moudrost a rozumnost, ale zaslíbeno také bohatství a dlouhověkost (1Kr 3; 1Pa 1)
  - dle tradice složil 3tis. přísloví a 1005 písní (1Kr 4,32; Ž 72)
- pohrdá tradicemi, porušuje osobní zbožnost, vyvyšování, neúcta –
„nenásledoval cele Hospodina, ...“ (1Kr 11,6)

Edelmannův palác v Olomouci, Šalomounův soud

Další doprovodný materiál:

<http://www.textweek.com/art/solomon.htm>

dále: Wikimedia Commons: [Solomon](#)

Učitelství ve starozákonní době

Prorocká služba

Prorok

- hebr. *nábí* (*náví*) – „potrhle se chovající“ (ve „vytržení ducha“, extatické chování), z arabštiny (arabsky *nabí*): „oznamovat, prohlašovat něčí vůli“
- Áron prorokem Mojžíšovým – tj. Áron mluvil za Mojžíše, oznamoval jeho slova (a Mojžíš slova Boha)
- ř. *profétés* – tlumočník, ten, který mluví za někoho jiného, nikoli „předpovídač“, ale vykladač dosud nesrozumitelného

Prorok

- prorok jako „vidoucí“ (h. *chozé*) – časté sny a vidění, vytržení mysli, ovládnutí jinou silou, považován za toho, který nahlíží do lidských duší
- představa Jl 2,28n: vidění i u mládenců, protože bude vylit na všechny Duch Boží.
- u Izraele více než extatické chování u proroků autoritativní řeč pramenící z blízkosti proroka Bohu
- vykladač událostí (neomezen lidskou přítomností)

Prorok

- „vidoucí“ nahrazeno „prorok“ – nejprve u Abrahama, plně u Mojžíše, poté užíváno „vidoucí“ pejorativně
- každý prorok navazujícím na Mojžíše – viz prezentace o Mojžíšovi jako sz-učíteli
- chvíle povolání proroka – vědomá, bezprostředně Bohem, jen v 1Kr 19,16.19n člověkem (Elijáš Elíšu – pomazání na proroka, „hodil na něj svůj plášť“ – Elíša ihned porozuměl, sr. 2Kr 2-3 / Nanebevzetí Eliášovo, „*Můj otče! Vozataji Izraele!*“)

„Samuel vyrůstal a Hospodin byl s ním. Nedopustil, aby některé z jeho slov padlo na zem. Celý Izrael od Danu až Beer-šebě poznal, že Samuel má od Hospodina prorocké pověření.

Hospodin se mu dával i nadále vidět v Šílu; Hospodin se totiž v Šílu zjevoval Samuelovi svým slovem.“ (1S 3, 19n)

Iz 6: oddělení Izajáše k proroctví

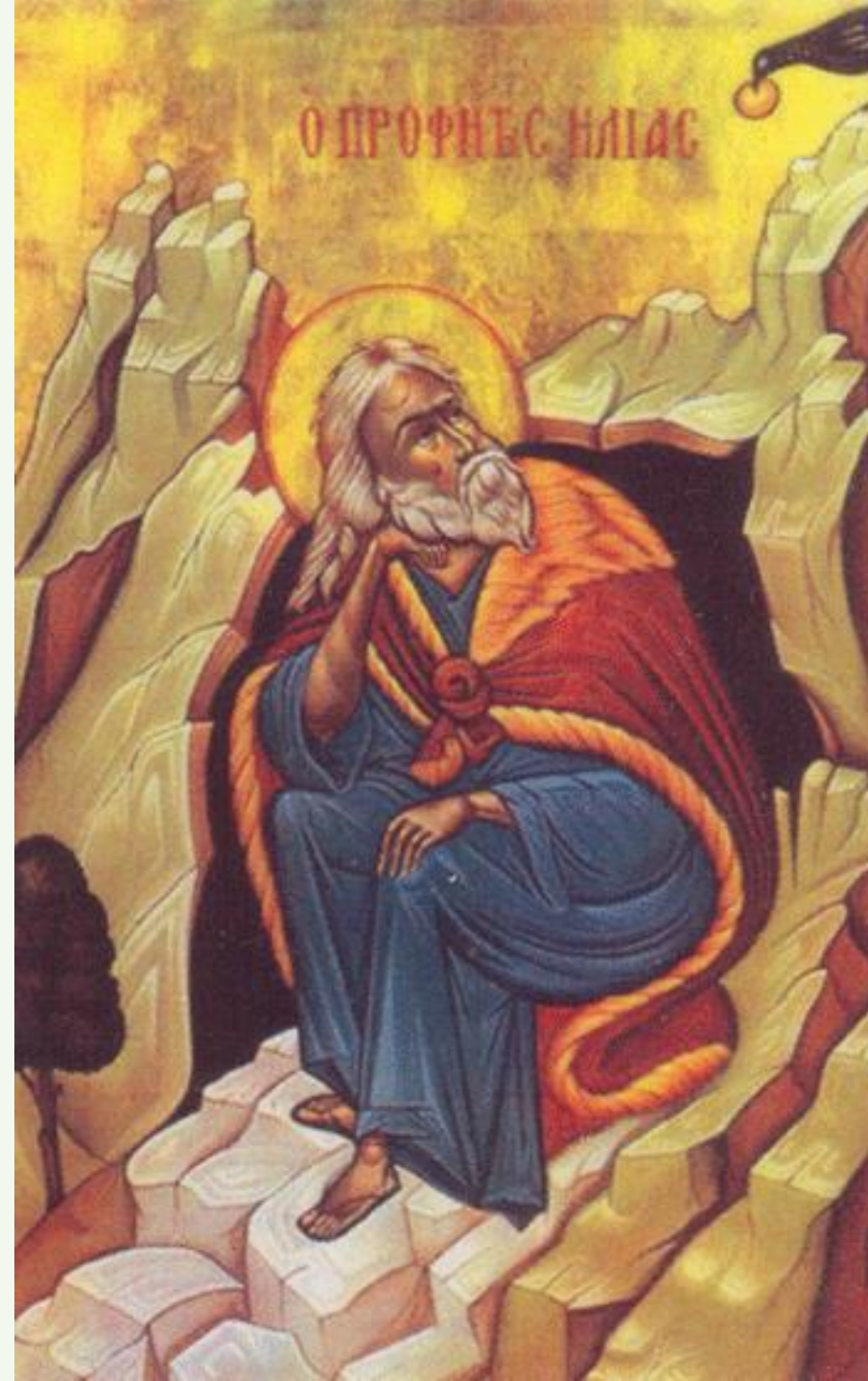
Jr 1: k Jeremjášovi se stalo slovo Hospodinovo, dotkl se jeho úst, příslib „budu s tebou“, mandlovník – bdění nad prorokem.

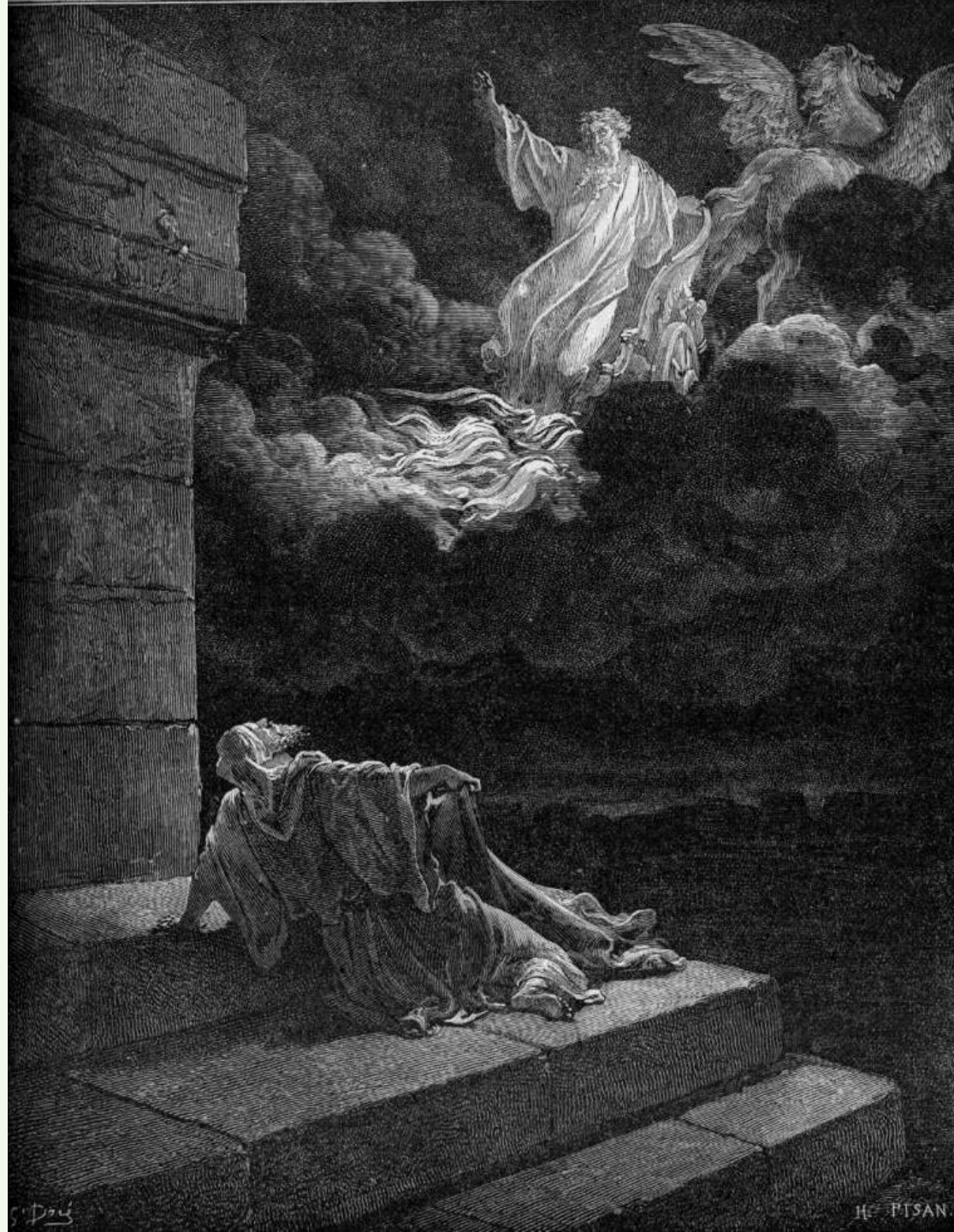
Prorok

- Známky pravého proroctví:
  - znamení
  - splnění předpovědi
  - obsah učení (má vést k Zákonu, nikoli od něj): důraz na pokání, věrnost Bohu, později na zachování kultu
- Hlavním úkolem: vysvětlit / soudit minulost (proroci byli prvními historiografy – 1Pa 29,29 – *příběhy proroků*) a zasahovat do přítomnosti poukazem na Boží vůli
- tzv. mesiášská proroctví – přijde vysvoboditel, Boží plán bude naplněn
- od 2. st. př. Kr. v centru nadějí izraelských proroků Mesiáš
- Dt 18,15-19: Bůh vzbudí proroka podobného Mojžíšovi

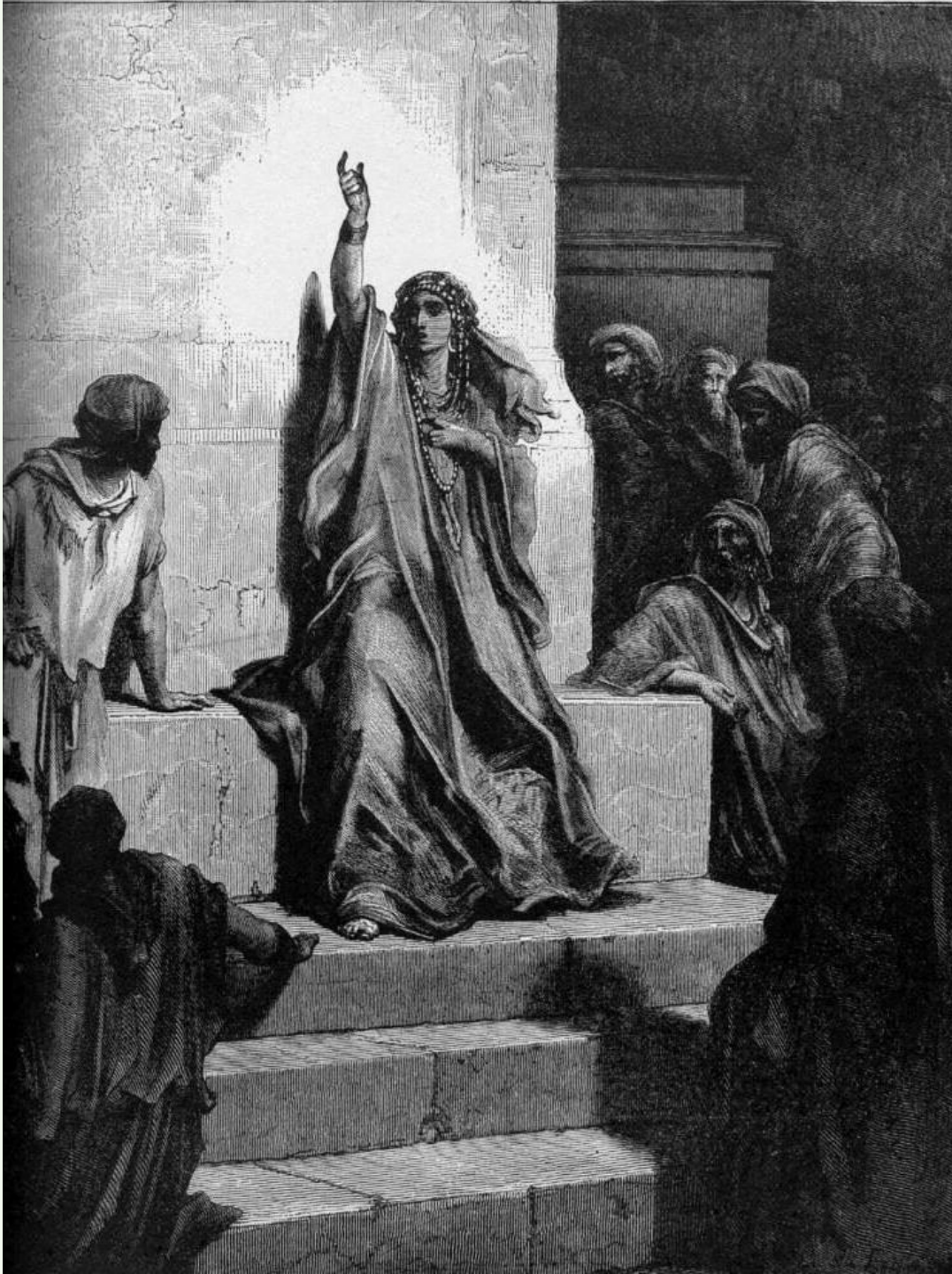
Prorok

- otázka existence prorockých škol, sborů, které měly své místo – dům: v Rámě 1S 19,18nn (dům / Náiot vykládáno jako dům pro vyučování, studium, kolej)
- seskupení proroků, pěstování společných modliteb (hudební sbor: 1Pa 25,1-3)
- společenství „žáků/synů prorockých“ podobné cechovním spolkům (1Kr 20,35.41; 2Kr 2,3 – proroctí žáci v Bét-elu, také v Jerichu, Elíša v Gilgálu)
- nejen muži – i ženy prorokyně: Áronova sestra Mirjam Ex 15,20, Debora Sd 4,4, Chulda 2Kr 22,14
- dle židovské tradice celkem 48 proroků a 7 prorokyň

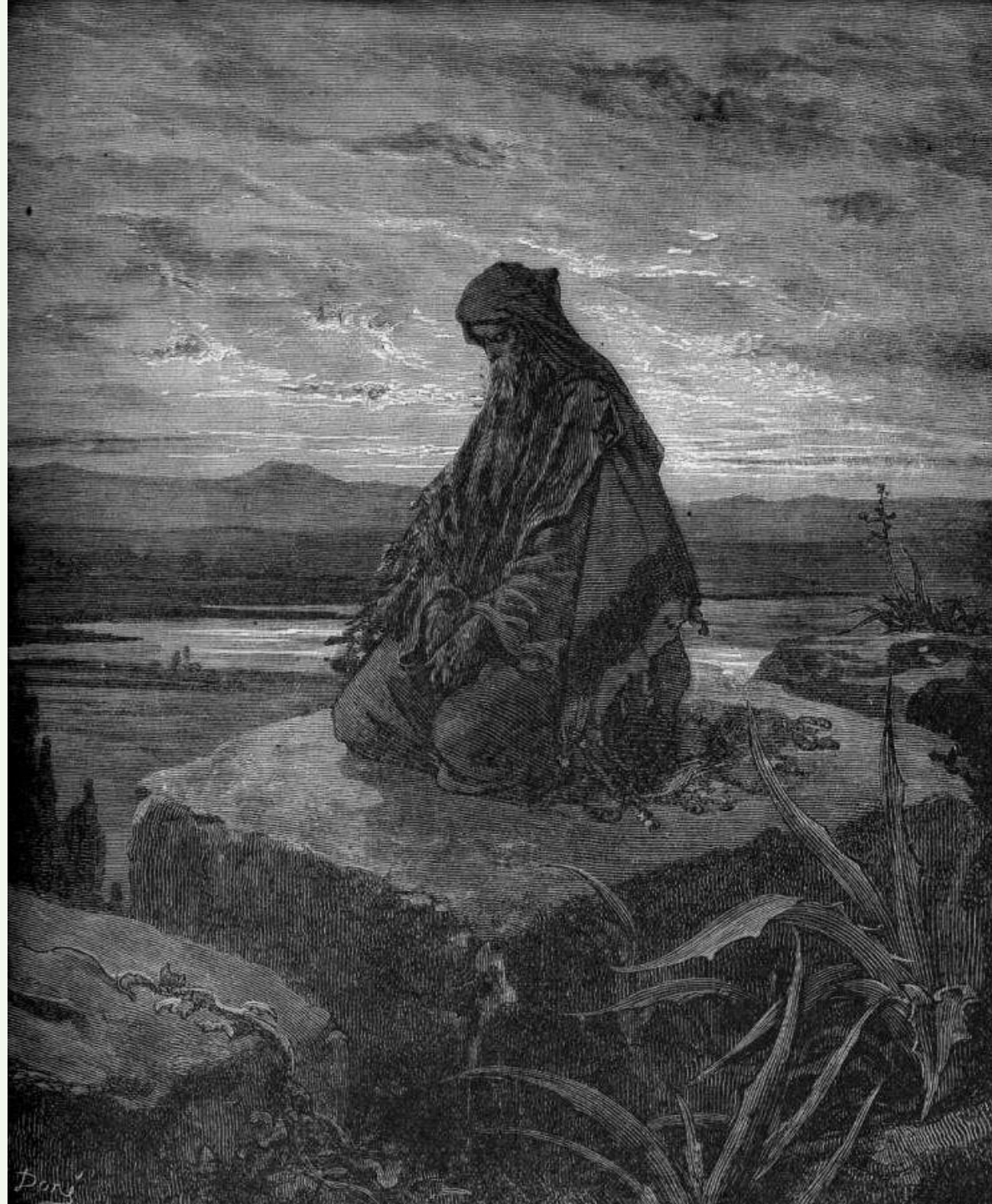

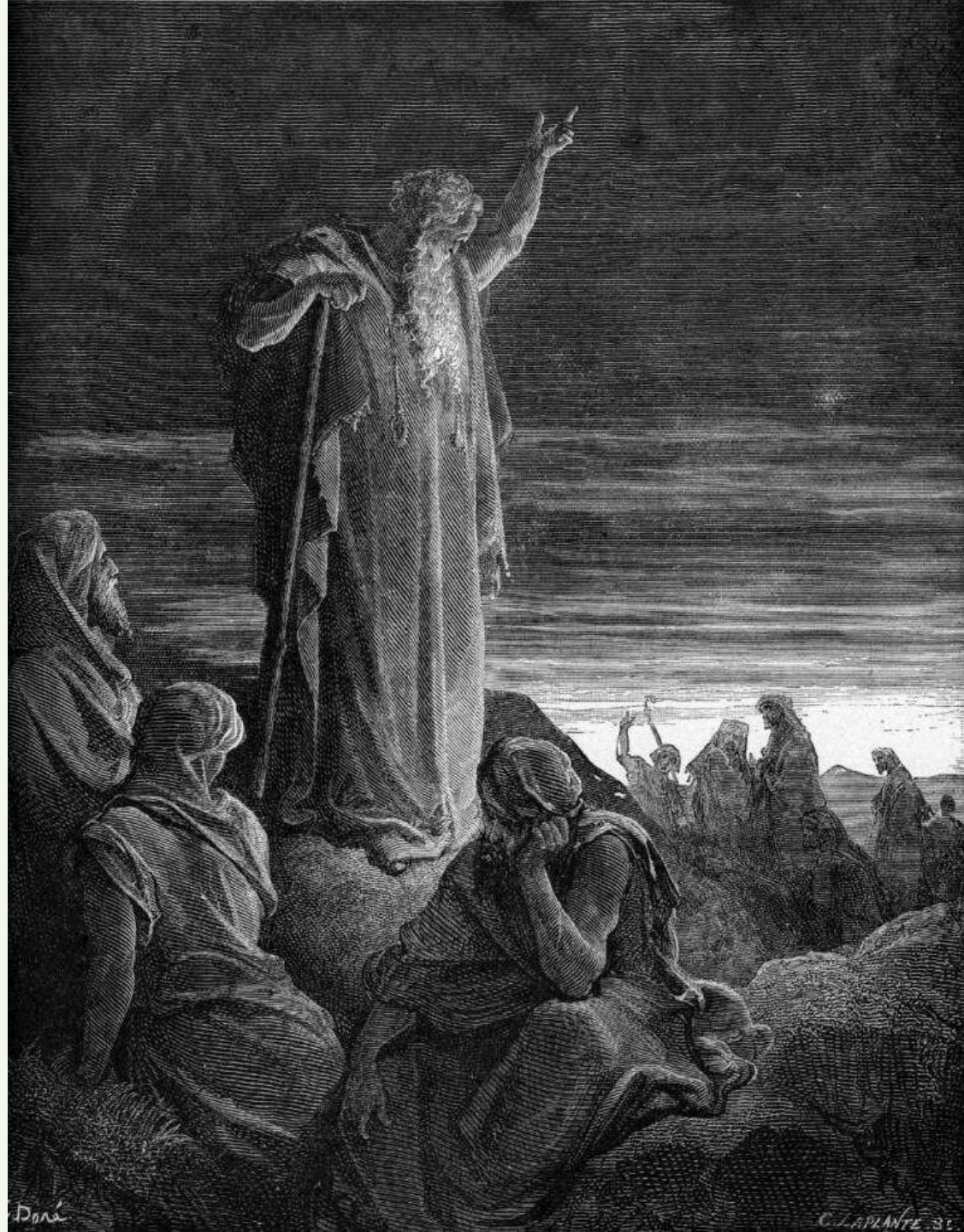
Gustav Doré,
Prorok Eliáš (a Elíša) –
nanebevzetí

Gustav Doré,
Prorokyně Debora,
Debořina píseň

Gustav Doré,
Prorok Izajáš

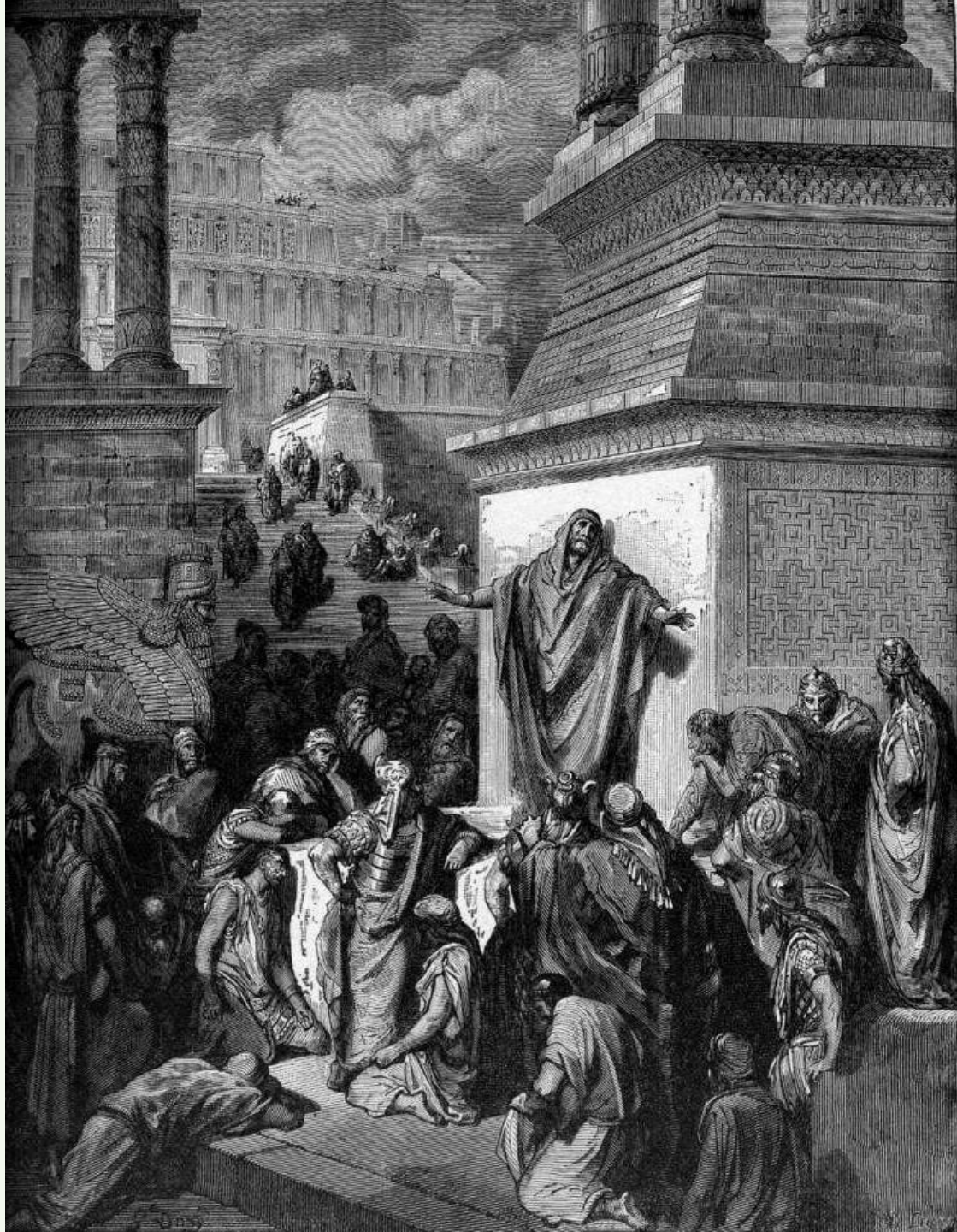
Gustav Doré,
Prorok Ezechiel

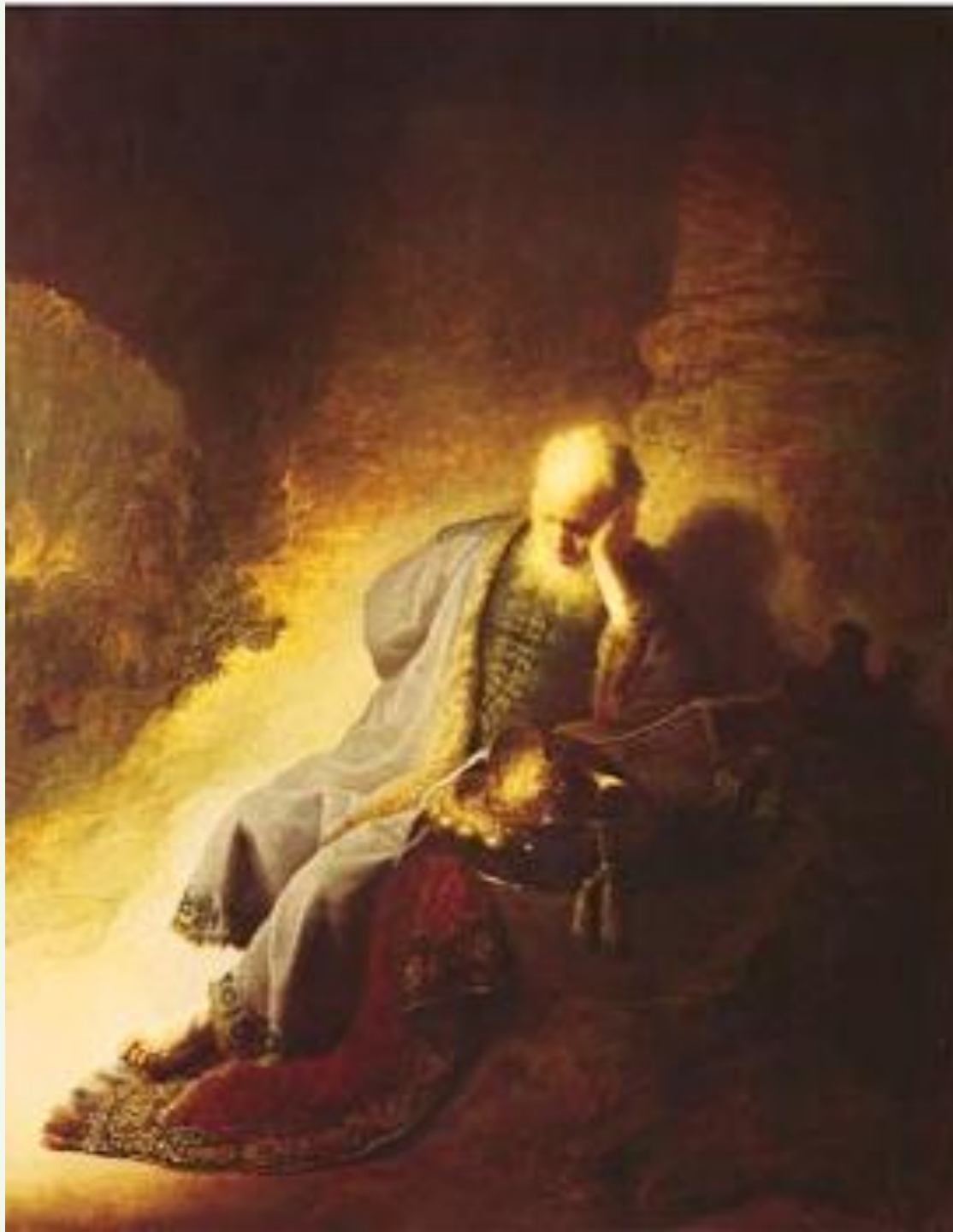
Gustav Doré,
Prorok Ezechiel,
Ez 37: Údolí suchých kostí

Gustav Doré,
Prorok Ámos

Gustav Doré,
Prorok Jonáš v Ninive

Rembrandt,
Prorok Jeremjáš, 1630